

HISENDATS I
CAPELLANS A
L'ANTIGA TÀRREGA:
ELS RIBERA DEL
CARRER DE LA
FONT

Per Josep M. Planes

12

A la Tàrrega dels segles XVII i XVIII hi hagué moltes famílies amb el cognom Ribera, però la que aquí estudiarem era una de pagesos benestants que tenia la seva casa al carrer de la Font. Malgrat que no ho van tenir fàcil, van acabar entrant en el món jurídic i en la classe alta local. Casa d'indubtable religiositat i valors tradicionals, va donar diversos capellans a la comunitat targarina. En definitiva, els Ribera són un bon exemple de l'antiga pagesia d'aquestes comarques: obsessionada per l'estabilitat social, l'esdevenidor de la casa, els valors de la sagrada religió. En aquest article presentaré només una fracció de la seva història, força dilatada en el temps.¹

L'ETAPA D'EN FRANCESC

A mitjan segle XVII, trobem a la soferta documentació targarina –incompleta i fragmentada en aquesta centúria– algunes petjades del pagès Francesc Ribera. No sabem la seva data exacta de naixement, perquè falten els baptismes targarins del 1605 al 1630, però ens hi podem aproximar: el 16 de maig de 1622 confirmen a Tàrrega el nen Francesc Ribera, fill de Jaume Ribera²; aquest Francesc pot ser el mateix de qui estem parlant i, per tant, tenim que hauria pogut néixer a l'entorn de l'any 1620. Durant els anys '40, en Francesc ja és casat, amb una Esperança, i trobem batejats diversos fills seus entre els anys 1642 i 1654: un nen el 15-11-1642 (el futur hereu Pere), un nen el 3-9-1645, un nen el 14-2-1648, un nen el 10-12-1650, un nen el 7-7-1652, una nena el 9-11-1654. D'aquests sis fills, només en trobarem un que es casi a Tàrrega posteriorment.

El matrimoni Ribera té una dilatada existència, car la muller, Esperança, no mor fins el març del 1682 (òbit del dia 30), i l'home, Francesc, ho fa –vidu– el setembre del 1683 (òbit del dia 6). Han vist néixer tots els seus néts i és obvi que han controlat la casa i el seu hereu Pere durant una colla d'anys. No dubtem a afirmar que en Francesc va ser el cap de cal Ribera fins al final dels seus dies.³

Francesc Ribera surt al cens de caps de casa de Tàrrega de l'any 1653, al carrer de la Font.⁴ És lògic que ja llavors consti com a cap de casa, perquè en Jaume –el qui devia ser el seu pare– ha mort l'any 1651 (òbit del 31 de maig).

En Francesc no va pintar gran cosa en la vida pública targarina. Que sapiguem, no va entrar mai al consell municipal ni es va fer notar en cap mena d'activitat.⁵ En això no s'assemblà gaire al seu pare, que sí que havia tingut un ressenyable paper en la gestió política local: entrat al consell el 1643, en Jaume va ser tres cops mostassà forani, un cop mostassà de vila i un cop paer, tot això en els difícils anys de la Guerra dels Segadors, i, si no hagués mort prematurament el 1651, de ben segur hauria seguit destacant. Però en Francesc potser va aprendre la lliçó dels maldecaps de la vida de prohoms i no va voler insistir per entrar a Ca la Vila. No va voler... o no va poder. Hem de recordar que va agafar la guerra i la postguerra del segle XVII, coses que van poder afectar-lo. Sempre va restar aliè a les responsabilitats col·lectives de Tàrrega, no va ser mai protagonista. Aïllament voluntari o imposat? Estava massa ocupat treballant les terres? Centrat només en la seva família? Més preocupat per les qüestions econòmiques que pel prestigi de la política local?

El 27 de gener de 1662, Francesc Ribera, Gaspar Lleó i Agustí Ortís, pagesos de Tàrrega, obligant-se l'un per l'altre, firmaren debitori a Bernardí Nangran (pagès de la Conca d'Orcau, bisbat d'Urgell, que residia a Lleida) de 12 quarteres de blat bo, mesura de Tàrrega, al preu que aniria a l'últim mercat d'abril i primer mercat de maig de Tàrrega. El pagarien per Sta. Maria Magdalena. Els tres pagesos van firmar àpoca al Nangran d'haver rebut les 12 quarteres.⁶

El 21 de setembre de 1664, en Francesc casà el seu hereu, Pere, que tot just tenia 21 anys.⁷ El casà amb una noia de Ponts, Casilda Cardona. Els dos pares d'ella eren vius i es deien Josep i Francesca. El Josep Cardona consta que era passamaner de Cervera, però potser vivia a Ponts.

La jove de cal Ribera, Casilda Cardona, sembla que tenia una fecunditat al punt. Infantà onze fills en disset anys, del 1665 al 1681. Els seus intervals intergenèsics foren curtíssims, tots inferiors a vint-i-cinc mesos, àdhuc generalment inferiors a vint mesos. ¿Cal pensar en ràpides i continuades morts dels petits, cosa que possibilitaria que la Casilda tornés a quedar ràpidament gràvida? És una explicació òbvia, però no pot ser l'única. Els intervals entre els fills que li sobrevisqueren i els següents també foren molt breus. O és que la seva fecunditat era esclatant, o és que alletava poc els nadons.

Set dels onze fills van ser nens i quatre van ser nenes. La documentació targarina ens ajuda a saber ben poques coses de la història de tots ells. Ara per ara, només podem assegurar que quatre nens van arribar a adults. Un altre nen va morir als dos mesos d'haver nat. Dels sis fills restants, dubtes. Mirant la qüestió dels noms, els curtíssims intervals i atenent al fet que després no els trobem, arrisco la possibilitat que dos nens primerencs haguessin mort a poc de néixer. No goso, però, pronunciar-me sobre la sort de les quatre nenes; totes quatre tenen, en algun dels seus noms de bateig, el de Francesca, però això no prova res.

L'any 1674, Francesc Molins, arrendador de l'aiguardent, es va queixar que "francesch Ribera fa molt ayguardent en sa casa y, ab titol de queu dona a uns y altres, fa grans frauds al dit arrendador molins". El consell general de l'1 de juliol de 1674 va decidir que ningú no pogués donar, vendre ni deixar aiguardent, sota pena de 12 lliures.⁸

Però tornem a la situació familiar dels Ribera. En aquella casa hi havia, sens dubte, molt moviment. A mitjan decenni dels '70 s'hi estava configurant una família autènticament extensa, de molts integrants. Aquesta família devia exigir força sacrificis, d'aquí potser que els Ribera no es compliquessin la vida amb càrrecs ni actes de fermança. Una suposició ben plausible ens indica que el Francesc i l'Esperança van veure morir bastants dels seus néts en la més tendra infantesa. Però això no els degué atabalar en excés, perquè com a mínim quatre nens van sobreviure i, a més, el matrimoni del Pere i la Casilda no es va trencar amb defuncions prematures. Donades les circumstàncies demogràfiques de l'època i la mentalitat rural, tot plegat era un èxit. A l'inici dels anys '80, més d'una família targarina devia envejar la sort dels Ribera del carrer de la Font: els dos matrimonis, intactes, i quatre nens vius pel cap baix.

Tanmateix, l'etapa crítica 1681-84 va trencar aquella situació tan bona i els Ribera, finalment, van haver de pagar també el seu tribut als temps: primaveres dolentes, defuncions sobtades. El 12 de març de 1682, Pere Ribera, pagès de Tàrrega (fill del Francesc), reconeixia deure al rev. Erasme Oms, prevere i beneficiat de Tàrrega, com a laica i privada persona, i a Jaume Oms, pagès, ambdós germans, 12 quarteres de blat. El preu seria el vigent a Tàrrega l'últim mercat d'abril i el primer mercat de maig. Ell ho pagaria per Sta. Magdalena.⁹ Pocs dies després d'aquest tracte, moria la mare del Pere, l'Esperança.

L'any 1683, nova compra de blat a deute. El 8 de febrer, Francesc Ribera, pagès de Tàrrega, reconeixia deure a Antoni Joan Çanou, ciutadà honrat de Barcelona, habitant de Tàrrega, administrador dels grans de la confraria de la Verge del Roser, quatre quarteres de blat. Com era la norma habitual, les pagaria al preu que anés el blat a l'últim mercat d'abril i primer mercat de maig per la festa de Sta. Maria Magdalena propinent.¹⁰

En Francesc, que aleshores ja havia perdut la dona, va superar aquella primavera, però només per morir uns mesos després. I no precisament molt vell. Tot plegat ens confirma la imatge que els Ribera del carrer de la Font ho degueren passar ben malament els anys 1681, 1682 i 1683. Són anys de mediocres collites i de sobremortalitat. La casa sembla necessitada i perd els dos grans. Clarament, no ha estat capaç de fer front amb garanties a aquella mala conjuntura.

Les ràpides morts dels dos avis els anys 1682 i 1683 van convertir la família en nuclear i van deixar la casa a les mans del Pere. El balanç, això sí, era impressionant per al Francesc i l'Esperança: quaranta anys d'unió matrimonial com a mínim, tots els néts coneguts, una guerra i una postguerra superades. A la Tàrrega de l'antigor, un rècord.

L'ETAPA D'EN PERE RIBERA, PAGÈS

Força anys a l'ombra dels seus pares, en Pere no es convertí, *de facto*, en cap de casa fins que tingué quaranta anys. Va ser clarament un dels pagesos forts de la Tàrrega del canvi de segle, però no era estrictament un home ric. A les estimes del 1704 li valoren la casa del carrer de la Font en 350 lliures; indubtablement, no era cap palau, però és cert que prou n'hi havia de pitjors. Quant a la hisenda, tenia, és óbvi, era i farraginar; de finques, al terme de Tàrrega només en tenia sis,¹¹ però eren bastant grans i feien un total de 39 jornals i 10 pórques. Hisenda notable per a un pagès de l'antiga Tàrrega. Però no cap meravella. Era una hisenda "dura": només 1 jornal era de reg (amb vinya) i 19 jornals i 10 pórques eren un secà molt dolent, car tan sols eren valorats a 8 lliures el jornal. A banda de la vinyeta de l'horta, la millor finca era una altra vinya de 10 jornals i mig. També tenia un oliverar. Una mica de tot en una propietat compacta, però que només era autènticament destacada en aparença. Les 1.698 lliures de valoració global de tots els seus béns immobles ens indiquen les limitacions que, malgrat tot, tenia el patrimoni dels Ribera. La xifra no excedia de mitjana. De qualsevol manera, en Pere podia passar la mà per la cara a moltes famílies pageses de la vila, això és evident.

A aquest estimable nivell econòmic sembla que havien d'acompanyar-lo càrrecs públics. Però no va ser així. En Pere no va entrar mai al consell municipal ni va tenir cap càrrec d'importància. Només de jove es va fer notar una mica a nivell social, quan va ser capità de la confraria del Santíssim Sagrament l'any 1663.¹² Però la resta de la seva vida va passar desapercebut, tal com havia fet el seu pare Francesc. En devia tenir prou amb les tasques familiars. Potser aquell l'havia alligonat en aquesta actitud. Sigui el que sigui, és evident que la dels Ribera és una casa "grisa", una casa tançada sobre ella mateixa en aquesta època.

Als nostres protagonistes sembla que els agradava molt l'aiguarent. Com a mínim, eren reiteratius a l'hora de fer-ne. La prohomenia del dia 11 de juny de 1685 estudià la nova queixa de Francesc Molins, arrendador de l'aiguarent: ni més ni menys, que "Pere Ribera, ab una olla de fer aiguarent, done perjudici a dit arrendatari". Com que ja devia ser habitual que els Ribera del carrer de la Font fessin això, al començament de l'arrendament hom oferí al dit Molins que es privaria al Ribera de poder fer anar l'olla, però segurament a la universitat no se'n degueren tornar a preocupar més. Ara, davant la queixa, van resoldre "que per ara se li prive [al Pere Ribera], posantli ban de 25 lliures, de que no pugue usar de dita olla"; també es mirarien resolucions preses anteriorment sobre aquest fet i s'obriria en conseqüència.¹³ Era exactament la mateixa història que onze anys abans, i qui es queixava dels Ribera era la mateixa persona. Ara, però, l'actitud municipal fou més ferma.

Els anys '90 van marcar una mena de plenitud per als nostres Pere i Casilda: fills grans, casa de futur. A nivell públic, però, els Ribera del carrer de la Font seguien sense destacar. Només tímidament els veiem treure el cap. El 1690, en Pere fou una de les fermances del bou batlle de la vila, Pau Borràs, ciutadà honorat de Barcelona.¹⁴ El mateix any, en Pere va tornar a ser fermaça, ara del Dr. Francesc Anton Copons, arrendador dels delmes dels fruits.¹⁵ No era gens habitual que els Ribera sortissin fiadors dels personatges importants de la vila quan aquests assolien càrrecs, però sembla

com si aquell 1690 en Pere hagués volgut treure la casa del seu proverbial aïllament. La cosa, però, no tingué continuïtat.

Uns anys després, els Ribera es van tornar a deixar convèncer. El 5 de febrer de 1698, el pagès Pere Ribera va ser una de les fermances del Dr. Benet Collell, quan aquest presentà privilegi d'assessor de la batllia de Tàrrrega.¹⁶ Comptat i debatut, però, la història s'acabà allí.

Vers la fi del sis-cents, per tant, no només hi havia plenitud humana a la casa, sinó que, a més, estem comprovant que en Pere tenia bons contactes amb els homes poderosos de la vila. Tanmateix, l'arribada del nou segle no va venir acompanyada de bons auguris per als Ribera del carrer de la Font. Per començar, la mestressa, Casilda Cardona, morí el juny del 1700 (òbit del dia 9). Podia tenir cap allà a la seixantena d'anys, potser sense haver-hi arribat.

L'any 1701, en Pere va decidir fer obres a la casa, sembla que per ampliar-la per dalt. Confiava potser que el seu hereu Josep –ja gran aleshores– es casaria? A Tàrrrega, no tots van trobar bé aquelles obres. Qui més s'hi oposà fou Francesc de Perelló, que tenia la casa davant per davant dels Ribera en la part posterior. El 23 de novembre de 1701, i a instàncies del Sr. Perelló (que era paer en cap llavors), la batllia de Tàrrrega va presentar manament contra Pere Ribera, "manantli que no alce sa casa y demolesca lo que te obrat mes que lo que tenia fet". A la universitat no van veure clar que la batllia pogués prendre aquesta iniciativa; a més, el Sr. Perelló no queia gaire bé. Van resoldre consultar el tema amb advocats i requestar el batlle. No es va tornar a parlar més d'aquesta qüestió.¹⁷ El Sr. Francesc de Perelló moriria poc temps després.

L'any 1702 va ser any de secada i la collita es va esguerrar. La primavera del 1703 va ser difícil. La secada va continuar. Els primers anys del segle XVIII, doncs, van veure una conjuntura agrària recessiva. Una família típicament pagesa com eren els Ribera havia de quedar-ne per força afectada. I aquestes dificultats s'afegien a l'afer de les obres.

D'altra banda, en Pere encara tenia un altre motiu per capficar-se. Els seus fills no havien pensat gaire en l'esdevenidor de la casa. En Pere, el segon, s'havia fet capellà. El fill petit, Lluís, el va imi-

Vista del carrer de Lluís Folquier amb cal Ribera fent cantonada amb el carrer de la Font. A l'altra banda del Carrer Folquier, hi ha la part del darrere de cal Perelló. (Fotografia: Oriol Saula).

tar. L'hereu, Josep, i el fill tercer, Anton, que feien de pagesos, romanien solters. La casa, doncs, no tenia la successió garantida.

El 1705 començà una nova guerra. El 1706 fou nefast per a la vila i comarca. Eren massa maldecaps per al Pere gran. Després de conuiuïre 35 anys amb la seva dona (una bona fita), d'haver procreat tants fills i d'haver-se sacrificat per la casa, ara es trobava amb un futur poc clar al seu davant. L'home morí, vidu, l'agost del 1707 (òbit de l'11), amb 64 anys, al bell mig d'una anyada molt trasbalsada per les accions militars. En part, va ser providencial que morís llavors, car d'aquesta manera es va estalviar de presenciar un terrible saqueig de la vila per les tropes borbòniques només tres setmanes després.

LA COMPLICADA ETAPA DELS GERMANS JOSEP, PERE, LLUÍS I ANTON

Aquell 1707, el destí dels Ribera va quedar a les mans d'en Josep, el gran dels quatre germans. Era pagès i s'estava convertint en un conco, car ja tenia més de 40 anys i romanía fadrí. Individu fosc i sense cap mena de relleu social (mai a l'ajuntament, per ex.), no tindrà sort a la vida. Rebrà el fort de la guerra i morirà, fadrí, a cavall dels anys 1711-1712 (òbit de l'1 de gener de 1712), amb 46 anys.

Essent capellans en Pere i en Lluís (a la parroquial de la mateixa Tàrrega), a cal Ribera del carrer de la Font sembla que l'hereu hauria d'haver estat l'Anton, car era qui treballava i podia continuar la casa. Però no va ser així. L'Anton, que va seguir sense casar-se, se supedità als seus germans preveres. Més en concret, al gran, Pere, que a partir de llavors fou l'hereu oficial. La família s'empepitia i es tancava.

La guerra va portar disgustos i trasbalsos. Els Ribera la van superar relativament bé des del punt de vista patrimonial, però prou la van lamentar a nivell humà. A més de les dues morts ja ressenyades dels anys 1707 i 1712, el conflicte els va portar de ben segur tota mena de maldecaps i despeses per culpa de les exigències militars i els allotjaments de tropa a la vila.

De qualsevol manera, els Ribera tenien diners i van plantar cara a les dificultats. Algun cop, fins i tot degueren intentar aprofitar-se'n. Així, el 19 de febrer de 1710, els cònjuges Jaume Castellà, paraire, i Magdalena Peiró, i el fill d'aquests, Gabriel Castellà, candeler de cera, tots de Sarral, van vendre un censal a Antoni Ribera, jove pagès de Tàrrega. La pensió anual era de 16 lliures, que cobraria l'Anton. El preu del censal era de 320 lliures, al for de vint mil sous per mil. Els Castellà, com a garantia de les pensions que haurien de pagar, i donat que els temps eren incerts, van obligar una casa que tenien a Sarral, al carrer Major. Els Castellà van firmar àpoca a l'Anton Ribera d'haver rebut les 320 lliures. El tracte es va fer a Tàrrega.¹⁸ Un tracte, per cert, molt allixonador, tant sobre els recursos dels nostres protagonistes com sobre la seva mentalitat econòmica.

La família Ribera degué contribuir força sovint en aquells anys de guerra. Així, del 1711 conservem una llista de vi que van donar a les tropes que ocupaven Tàrrega totes les cases de la vila; mossèn Lluís Ribera (el petit dels germans) en va donar 83 cànirs, que no és de les quantitats més altes, però tampoc de les més baixes.¹⁹ D'altra banda, sabem que l'estiu del 1710 els paers de Tàrrega van prendre el carro del Josep Ribera (llavors, encara viu) per anar de bagatge a l'Aragó; aquest carro es va perdre. El 5 de febrer de 1711, un ferrer i un carreter de la vila, a instància de Lluís Ribera, clergue de Tàrrega, i davant notari, van prestar, sota jurament, la següent declaració: "Que als ultims del mes d'Agost del any Mil set cents y deu, que ab individuacio nols recorde lo dia cert, de orde del magnific Pau Viala, Paer en orde quart que se trobava en dita ocasio de la universitat de la present vila, iudicaren un carro de Joseph ribera, pages de dita vila, en la quantitat de quoranta quatre lliures barceloneses, lo qual carro feren anar à comboy de orde de la vila en seguiment de las tropas que passaren des del present Principat al Regne de Arago".²⁰ Aquestes 44 lliures s'havien de donar als Ribera com a indemnització pel carro, però van anar passant els mesos i la universitat no les donava.

Finalment, pel març del 1712, demanà de cobrar-les el prevere Pere Ribera, que consta com a hereu de son pare i germà. El consell general del 29 de març de 1712 va resoldre de pagar-les-hi.²¹

El 3 de maig de 1714, a la paeria es parla d'un "m. Ribera" que té cura de cobrar coses de les tropes²². És mossèn Pere? Potser mossèn Lluís?

L'any 1716, les propietats dels Ribera consten a nom del prevere Pere. Son germà Anton no consta que tingui res a la vila. Observem llavors com cal Ribera del carrer de la Font almenys ha pogut superar la guerra sense minves patrimonials: a Tàrrega té exactament el mateix que tenia el 1704.

Tot, això sí, rebaixat, com va ser habitual en aquell cadastre de postguerra. La casa ara la valoren en 150 lliures. Segueix essent una casa de característiques mitjanes en el conjunt de la vila. Consta que té entrada, estable, sala, cuina i dos *apostos*. No donen que tingui celler, però sí que diuen que té un corral contigu, valorat en 20 lliures. El millor que tenia la casa era que feia cantonada i donava a dos carrers: el de la Font i el carrer de Lluís Folquier (que, en aquella època, era simplement el "carreró que va del carrer de l'Estudi al carrer de la Font"). Casa avui dia encara perfectament identificable, quadrada i sòlida.

A l'era, ara no hi fan constar cap farraginar. Pel que fa a les sis finques del terme de Tàrrega, totes queden rebaixades en 1/4 part sense excepció, una fins i tot en 1/3, de manera que el total de terra queda establert en 28 jornals i 7 pòrques. Fem-li un cas relatiu, és clar. Segons el mateix cadastre, els Ribera només sembraven blat a la vinya de reg, òbviament cada any; a totes les altres finques sembraven mestall; ordi, a cap. A la vinya gran i a l'oliverar, que eren finques bones malgrat ser de secà, sembraven cereal també cada any, però en 1/3 de la seva extensió (per tant, deixaven guaret en alguns bancals). El rendiment de la vinya era el doble al reg que al secà.

L'any 1721, la casa i la hisenda dels Ribera continuaven en mans del prevere Pere. Son germà Anton seguia sense casar-se i sense donar senyals de res. Podem suposar que treballava les terres de la família; potser partint-se els fruits amb els seus germans? (és a dir, com una mena de parcer); potser essent simplement mantingut per aquells a canvi de treballar la terra de la casa? L'Anton és un misteri en aquests anys.

Per cert, que aquell 1721 el prevere Pere Ribera va ser un dels cinc targarins que van testimoniar davant les autoritats militars, i sota declaració notarial, en relació a diversos esdeveniments ocorreguts a Tàrrega durant la guerra amb les tropes borbòniques: saqueig de l'església i de moltes cases durant tres dies l'any 1707, allotjaments, serveis pagats als exèrcits i a la plaça de Lleida. A ell només li van preguntar dues de les sis qüestions previstes en les declaracions i l'home no es va complicar gaire la vida: va dir que declarava el mateix que el targarí que havia declarat immediatament abans, el fuster Josep Cisteró; o sigui, que, vers la fi de març del 1706, Tàrrega va donar a l'exèrcit de Felip V, que anava a assetjar Barcelona, tot el pa que van poder pastar amb la farina que hi havia a la vila, a més d'ordi i 600 xais; i que, a començament del mes de setembre del 1707, i durant tres dies, Tàrrega va ser saquejada per tropes borbòniques acampades a Bellpuig, que van despullar els paisans, van entrar a les cases i van prendre tot allò de valor que van trobar a l'església parroquial. El capellà Pere Ribera va dir que tenia uns 50 anys aquell 1721.²³ En tenia, exactament, 51.

Els Ribera devien passar certes angúnies econòmiques en aquella postguerra. La casa havia de fer front a pagaments i això sembla que ja venia de l'etapa del Pere, el pare dels germans. Qui llavors havia de respondre d'aquelles obligacions era mossèn Pere, el cap de la casa. Però el nostre prevere no sempre fou, sembla, un bon pagador. Potser no era ni tan sols un bon administrador i tal vegada va complicar la situació econòmica de la casa.

Tenim un cas concret, però molt il·lustratiu. Els Ribera havien de pagar al convent del Carme de Tàrrega un censal de 6 lliures, 4 sous i 3 diners. De fet, no eren els censalistes estrictes, sinó només uns fiadors del censalista principal, que era el pagès Agustí Castelló. Això ja venia de l'època del

vell Pere. Fos com fos, aleshores els Ribera havien de respondre d'aquell censal. I el rev. Pere no el pagava a l'hora. Només va pagar una part de la pensió de l'any 1718 i ja no va pagar les dels anys 1719, 1720, 1721 i 1722. El prior carmelità va protestar i, a començament 1723, mossèn Pere Ribera va prometre que pagaria tot allò que devia: 27 lliures, 7 sous i 3 diners. El 27 de febrer de 1723, i una mica precipitadament, el prior del Carme (fra Joan Oliveres) li va fer època de cobrament d'aquella quantitat. El rev. Pere, tanmateix, no devia tenir els diners, perquè, de fet, no va pagar. Aquell mateix dia 27 de febrer de 1723 va fer un reconeixement de deute al prior per la dita quantitat, que prometia pagar durant l'agost vinent "*sine dilatione*", sota les accions previstes per la justícia si no ho feia.²⁴

En realitat, l'any 1723 els Ribera degueren anar ben trasbalsats. I no tan sols per aquest deute. Aquell va ser l'any en què es va casar per fi el pagès Anton Ribera, el germà dels preveres Pere i Lluís. Fadrí encara als seus 50 anys, conco quasi definitiu, no sabem qui o què va fer decidir l'Anton a donar aquell pas, però la necessitat de mantenir la continuïtat de la casa degué pesar de valent en tots plegats. El casament va ser clarament preparat, perquè ell és pràcticament segur que doblava l'edat de la núvia, que era la donzella Rosa Gassó, de Montmaneu, la qual només tenia la mare viva. El casament se celebrà el 17 d'octubre, després de la verema.

Que la Rosa Gassó era una noia jove ens ho confirma el seu futur com a mare: té l'últim fill amb l'Anton l'any 1740, disset després del casament. A més, tots els seus intervals entre fills són baixos, mai per damunt dels 26 mesos. Només una dona jove pot concebre tant de temps i amb tanta facilitat.

Tot el temps que l'Anton va perdre estant solter el va recuperar un cop casat. La seva dona infantà nou fills, potser deu, si tal vegada els van néixer (com sospito) dues nenes bessones l'abril del 1738. Curiosament, van trigar disset mesos a tenir el primer fill, un interval força alt que podria reforçar encara més la idea d'una baixa edat de la Rosa Gassó en casar-se. ¿O tal volta indica problemes de convivència amb els Ribera? (casa gens fàcil per a una noia jove, amb homes molt grans, dos capellans i les decisions en mans d'aquests).

Degué ser molt fort que aquell desitjadíssim primer fill –que va ser una nena– morís quatre mesos després de néixer. Però les urgències històriques dels Ribera finalment van tenir un premi, perquè els fills que van venir a continuació van sobreviure. La casa, estava sortint de la mala època que va ser aquell primer quart de segle?

Podríem interpretar el període 1726-32 com a bastant bo per als Ribera del carrer de la Font. És una època d'estabilitat i expansió econòmica, van neixent-los fills que sobreviuen. Ara: no podia ser tampoc una època plena, perquè és possible que hi hagués discòrdies familiars, el rev. Pere tenia problemes amb la salut i la casa estava endeutada i passava per certes estretors. Sigui com sigui, el pitjor encara havia de venir. El 1733 comença una mala època, en què s'esdevindran fets de magnitud: diverses morts i el destapament del polèmic tema de l'herència.

Per començar, el juliol del 1733 (òbit del dia 8) morí el rev. Pere, prevere i beneficiat, el germà gran de l'Anton, home de caràcter que havia exercit de cap de casa una colla d'anys. Traspassà amb 63 i de mort natural. Ja devia fer temps que gastava mala salut, perquè va fer testament –i va ser el definitiu– el dia 26 de desembre de 1729 i ja llavors confessà que estava al llit malalt i temia morir. Aquell testament el va fer "en lo quarto de las alcovas de ma casa cituada en lo carrer de la font". L'home encara va sobreviure tres anys i mig, però ja no canvià el document. La seva personalitat orgullosa d'hereu (ni que ho hagués estat per un atzar del destí) es detecta bé en aquest text, juntament amb l'obsessió de vetllar per la casa, el desig de fer estalvis, la seva devoció a la Mare de Déu dels Dolors i el corporativisme religiós.²⁵

Trià com a marmessors els seus germans Lluís i Anton, el rector de la parròquia (Josep Plens) i un metge de la vila (Josep Pinyol). Els deixà llibertat d'escollir el lloc on havia de ser sepultat de

moment, però exigí, de cara a més endavant, ser-ho al vas de la Congregació dels Dolors de Maria Santíssima de Tàrrega. Volia 200 misses de 5 sous (100 per la comunitat de preveres de la vila, 50 pels agustinians i les 50 restants a disposició dels marmessors). Volia també un aniversari amb capes i diaques a l'altar de Nostra Sra. dels Dolors de la parroquial de Tàrrega, amb toc de campanes el dia abans i el dia després. Llegà un morabatí al bisbe de Solsona i 10 lliures a la Congregació dels Dolors per la sepultura que se li havia de fer.

Les disposicions referides a la família i a l'herència eren força cridaneres. Al seu nebot més petit, Anton Ribera i Gassó (que llavors tenia un any), li llegà 100 lliures quan es casés, però, si es feia religiós, només n'hi tocarien 10. Calia assegurar d'una vegada per totes la successió de la casa! Havia costat massa anys casar l'encantat de l'Anton perquè ara tot es tornés a complicar... I el mateix tracte disposà per als altres fills mascles que pogués tenir son germà. És molt clar: s'havia de mirar de fer casar els mateixos cabalers i tot. De moment, prou de capellans a la casa.

Quant a les nebodes, li preocupaven ben poc. Simplement va indicar que "sian collocadas y dotadas segons la possibilitat y forsas de mos bens". Res més. Interessaven els barons per mantenir la casa; de les noies se'n podia prescindir... El rev. Pere Ribera sembla un hereu amb ben pocs sentimentalismes.

Va disposar que el nou hereu fos el seu germà petit Lluís, també prevere i beneficiat de Tàrrega com ell, i que ho fos mentre visqués. Això sí, en Lluís tindria "obligacio de pagar tots los mals y carrechs â que está obligada la casa y heretat que jo possehesch" i hauria de lluir els "censals â que la mia casa y heretat está obligada y presta â diferents". Frases claus que confirmen l'estat no precisament brillant de l'economia dels Ribera en aquell primer terç del XVIII. En Lluís també hauria de mantenir son germà Anton, la muller i els fills d'aquest, això sí, "treballant los dits â obs de la casa".

Mort en Lluís, l'hereu seria el nebot gran Pere Ribera i Gassó (que llavors tan sols era un nen de tres anys). I mort aquest, els seus descendents. Si no tenia descendents, llavors el succeïrien els germans. Ara: fos qui fos l'hereu, seria un hereu gravat, no podria "vendre ni empenyar, ni altrament alienar, cosa de mos bens, ni pendrer diners â qualsevol for, puitg fent al contrari lo privo de ma herencia". Clara obsessió per mantenir íntegra la propietat i evitar, alhora, un augment dels deutes de la casa.

Si cap dels nebots no tenia descendència o s'acabava la successió, en tal cas l'herència hauria de passar íntegra a l'Església, que l'hauria de vendre a l'encant públic i, amb els guanys, es fundaria una causa pia a benefici de la Congregació dels Dolors de la vila.

Resulta sorprenent que el rev. Pere Ribera i Cardona no tingués en compte per a res el seu germà Anton. Al cap i a la fi, l'Anton era qui treballava per la casa, qui havia tingut fills, i era més gran i tot que el Lluís. Però, a títol personal, fou bandejat absolutament de l'herència. No es portaven bé ell i el testador? Es malfiava aquest de la Rosa Gassó, la jove de la casa? ¿Tenia por que, si deixava l'herència al matrimoni, aquest ho administrés malament i no deixés una bona herència als fills? ¿Nomenà usufructuari el Lluís perquè no volia que aquest fos expulsat cas de fer hereu l'Anton? ¿Quina problemàtica interna hi havia a cal Ribera per explicar un testament com aquest? ¿S'arrossegava alguna situació negativa del passat, alguna tensió entre els germans? ¿No podia veure en Pere sa cunyada Rosa? ²⁶

Detectem bé els propòsits del cantellut capellà Pere: salvar la casa, mantenir-la, fer casar els homes, confiar en el seu germà Lluís, allunyar l'Anton i la Rosa del control directe de l'herència. En tres anys, no canvià pas de pensament. Era tot un caràcter, l'home.

L'estiu del 1733 fou certament dolent per als nostres Ribera. En tots els aspectes. Al setembre, l'Anton i la Rosa, que s'havien quedat sense herència, veien morir un dels seus fillets, una nena que feia poc que havia complert un any i que es deia Casilda (com la difunta mare d'ell, retingueu-ho).

L'any 1735, l'Anton aconseguí el seu únic càrrec a l'ajuntament: regidor 4rt. (i això que havia estat proposat per al lloc 5è). S'ho va prendre molt seriosament: va assistir a totes les sessions menys a quatre, al juliol i a l'agost (mesos de molta feina per a un pagès).²⁷

A les festes de Nadal del 1736 (òbit del 27 de desembre), va morir un altre infantó, Lluís, de quatre mesos; portava el nom del seu oncle. Segurament, el capellà que llavors era el cap de la casa va voler aquest nom. Si ja hi havia uns nebots que es deien Pere i Anton, el tercer nen s'havia de dir Lluís com ell. La ràpida mort del menut el va privar d'aquest petit orgull.²⁸

L'octubre del 1738 (òbit del dia 5) moria precisament el prevere Lluís, de mort natural. Tenia 60 anys i havia estat el cap de casa des de la mort del seu germà Pere. Els anys 1736 i 1737, per ex., constava com a propietari de la casa i de les terres, mentre son germà Anton era l'Antoni Ribera àlies "Galana", parcer, que tenia mosso.²⁹ En Lluís Ribera i Cardona va fer també testament, però, en el seu cas, molt poc abans de morir i més breu que el de son germà. El va fer el dissabte 4 d'octubre de 1738 (probablement, el mateix dia que va morir) "en un aposiento o alcova que trau porta â la sala de ma casa situada al carrer de la font". Es nota que fou un testament més precipitat que el de son germà –en Lluís va esperar a fer-lo fins l'últim moment!–, no era tan detallat ni obsessiu en el tema de l'herència –potser perquè tot estava molt més clarificat que al 1729–, però era d'una gran precisió a l'hora de parlar de diners i de les coses que alguns particulars de la vila li devien. Mossèn Lluís ja no sembla tenir l'orgull de son germà Pere. ¿O tal vegada ha caigut sota la influència de l'Anton i de sa cunyada Rosa? Sigui com sigui, allò cert és que, amb el seu breu testament, en Lluís desfà moltes de les coses disposades per l'enèrgic Pere, nou anys abans. No sembla que pogués fer-ho, però ho va fer. ¿Una victòria personal de la Rosa, la cunyada?

Mossèn Lluís trià per marmessors el rector de Tàrraga (Josep Plens), el degà de la vila (Carles Canou i Riu) i son germà Anton Ribera. Com en Pere, volia ser enterrat al vas de la capella de la Congregació dels Dolors de Tàrraga, que li resessin 200 misses de 5 sous i un aniversari; no és tan detallista com ho va ser son germà, però sí que va fer constar que dotava l'aniversari "en la quantitat de sexanta lliures en propietat per la pència de tres lliures anuals". També llegà al bisbe de Solsona un morabatí, però ell féu especificar: "valent dotse sous".

A continuació passà a nomenar hereu i aquí alterà allò disposat per son germà Pere. Ell instituï hereu son germà Anton Ribera, l'home que havia estat tenaçment bandejat pel Pere. Òbviament, si moria l'Anton, els drets passarien al seu fill gran, i així en la seqüència acostumada. Però ara, per fi, l'Anton podia controlar la hisenda per la qual s'havia sacrificat durant tants anys. I, rera l'Anton, la seva muller Rosa...

No fou en Lluís gaire més detallista en aquest cabdal tema de l'herència. Ni va intentar aclarir totes les circumstàncies. Ho enlestí molt ràpidament. *Massa* ràpidament... ¿El van convèncer perquè ho fes així? L'home, en canvi, s'entestà a fer constar una sèrie de deutes que li tenien diverses persones de Tàrraga. Ell ja no parlà que casa seva estigués endeutada; per contra, eren altres els qui estaven endeutats amb ell. ¿És possible que, en uns pocs anys, els Ribera haguessin pogut eixugar l'endeutament familiar, i no tan sols això, sinó, a més, passar a ser creditors? Va fer miracles mossèn Lluís? Més endavant veurem que no. De moment, em limito a donar la llista de les persones que devien diners al nostre prevere i que aquest va fer anotar escrupolosament al seu testament:

- la Sra. Raimunda Fontanet, 14 lliures per un costat i 6 lliures per un altre; el primer era el deute més important i, com a penyora, mossèn Lluís tenia una sotacopa de plata; les 6 lliures restants eren "dels censals me tocaren per repartiment de la Reverent Comunitat";
- la Sra. Francesca Vila i en Joaquim Carbonell, cadascun, "lo que constara per una llibreta de notes";
- la vídua Serdà, 5 lliures;
- Francesc Vidal, 10 lliures.

Sorprenent aquest prevere Lluís Ribera, tan detallista en unes coses, tan parc en altres. Podem intuir que li agradava tocar diners, però no sembla que s'hagués obsessionat pel patrimoni familiar. Alguna cosa ens diu que, darrera son testament, hi havia la mà de l'Anton i la Rosa. Les circumstàncies en què fou fet el document eren també molt específiques. I, al capdavant, sembla clar que mossèn Lluís no tenia el mateix caràcter que en Pere.³⁰

L'alegria que llavors devien sentir l'Anton i la Rosa (per fi sense ningú que els manés) s'hagué de veure minvada l'abril del 1739 per la mort d'una altra filla (òbit del dia 3); es deia Rosa i podia tenir cap allà l'any de vida; sembla una de les primeres víctimes d'una fortíssima epidèmia de verola que va patir Tàrrrega aquell 1739.³¹

L'any 1740, l'Anton i la Rosa van tenir l'últim fill, un nen que sembla sobreviure. També aquell any va passar a ser beneficiat el seu fill gran Pere, que tot just tenia 13 anys i que potser es va decidir a ser capellà anys enrera sota la influència del seu oncle Lluís. De fet, aquest noi era l'autèntic hereu de la casa, car (lògicament...) fou aplicat el testament de mossèn Pere i no pas el de mossèn Lluís. A la pràctica, però, en aquell moment era son pare, el pagès Anton, qui portava les regnes de la casa, diguessin el que diguessin els papers. El jove Pere era clarament un instrument dels seus progenitors, que a la fi podien dirigir cal Ribera al seu gust.

Tal com era la tradició de la casa, l'Anton va mantenir el mosso i el parell de mules, totalment imprescindibles per menar la hisenda. Aparentment, era el jove Pere, el noi que anava per capellà, el responsable de tot, però realment era el seu pare Anton qui ho controlava. Fins a tal punt, que, als cadastres del 1739 i 1741, casa i terres són a nom d'Antoni Ribera (a) "Galana", pagès (ja no parcer), amb dues mules i una burra, i també mosso. El del 1739, quan parla de les finques, especifica: "*las que fueron del Rdo. Luis Ribera*". Digués el que digués el testament oficial, el de mossèn Pere, és evident que a Tàrrrega aleshores hom tenia l'Anton com a amo de l'heretat.

Mentrestant, el seu fill gran seguia els estudis i el 26 de març de 1740 li era conferit canònicament el benefici de l'Esperit Sant, del qual va rebre la corporal possessió el 2 d'abril de 1740. A partir d'aleshores constà com a "clergue", tot i que només tenia 13-14 anys. Com que ja se'l podia considerar un eclesiàstic i com que, en darrer terme, el xicot era el propietari dels béns dels Ribera, els seus pares van veure la possibilitat d'acollir la casa a les immunitats de l'estament religiós. L'ajuntament, que sabia que era l'Anton qui realment actuava de cap, no volgué cedir a aquesta maniobra. Allí començà una curiosa guerra sobre els privilegis de la casa, que deixa veure prou bé l'odi que les autoritats sentien per les immunitats eclesiàstiques. El 1742 va ser l'any de la polèmica.

Des que en Pere Ribera i Gassó va ser beneficiat (1740), el seu pare va fer servir allò com a argument per negar-se a allotjar soldats a casa i negar-se també a deixar les mules per fer bagatges o joves. Vulnerava les immunitats eclesiàstiques, al·legava. Però l'ajuntament no hi volia saber res i exigia aquells serveis. Els Ribera, furiosos, van acudir a Solsona i van fer elaborar una requisitòria legal contra les autoritats municipals de la vila. El document, elaborat a mitjan 1742, és llarg i minuciós. Presenta el Pere Ribera i Gassó com el gran perjudicat, sense donar cap mena de protagonisme a l'Anton, son pare. Argücia legal, és clar. Segons el document, quan va morir el prevere Lluís, les terres i la casa passaren al seu nebot, Pere Ribera i Gassó, clergue, que va seguir la tradició de viure a la casa, mantenir el mosso i mantenir el parell de mules, tal com havien fet els seus oncles capellans. Vivia amb els seus pares, Anton i Rosa, als quals mantenia i alimentava (!!). Com que els seus pares no tenien casa ni terres enlloc, a ells no els tocava de pagar cadastre ni allotjar. Quan en Pere Ribera i Gassó heretà la casa i hisenda, no era encara beneficiat (aconseguí el benefici, recordem-ho, el 1740), i d'aquí que pagués el cadastre. En aquell moment, essent ja beneficiat, podia negar-se a allotjar soldats i deixar les seves mules per bagatges o joves. Però l'ajuntament de Tàrrrega, que no admetia aquestes franquesses per a la casa, tant sí com no hi portava soldats i oficials, i agafava les seves mules. No tan sols això, sinó que, a més, en Pere, que pagava el cadastre, pretenia també no

haver de pagar l'augment cadastral del 1741, sobrepuig que l'ajuntament igualment li exigia. Com que el beneficiat (realment hauríem de dir son pare) no volia pagar això, li posaven soldats a discreció a la casa i aquests soldats li van requisar diversos estris de cuina en compensació del sobrepuig cadastral que no pagava, i ho van fer en concepte de penyora. Tot plegat atemptava contra la immunitat eclesiàstica, segons els Ribera i el bisbat. Aquest document oficial de protesta de 1742 el va fer Bru Illa, causídic de Solsona, procurador dels nostres protagonistes, en unió del procurador fiscal del bisbat.³²

Al cadastre del 1742, on lògicament tot seguia a nom d'Antoni Ribera, pagès, una nota al costat de les finques, afegida posteriorment, indica: "*Todas estas piezas las possehe Pedro Ribera, clergue*". Va tenir èxit aquella maniobra legal?

Mentrestant, l'Anton, que no perdia el temps, va prendre una altra iniciativa per tal de deixar perfectament enllestides les coses per al dia de demà. El 2 de gener de 1742, el nostre pagès Anton Ribera i Cardona va fer testament. I el va fer com si volgués cloure definitivament la contradicció de les últimes voluntats dels seus germans capellans. El seu és, en bona mesura, un testament de consens i complementarietat, un testament d'equilibri per adaptar les decisions de mossèn Pere (les legals) a la nova situació. Quan el va fer, l'Anton no estava malalt ni res d'això, simplement volia aclarir el futur de la casa i acabar amb les situacions confuses. Sens dubte buscava que no sortís ningú perjudicat i evitar així futures polèmiques a la família: per aconseguir-ho, calia millorar les disposicions del seu germà. El nostre Anton tenia en aquell moment sis fills que vivien amb ell, tres nens i tres nenes (per ser que es va casar tan gran, en això podia donar gràcies a Déu). Ell ja havia entrat en la vellesa, els fills anaven creixent. Calia testar i deixar cada cosa al seu lloc. En molts aspectes, el document ens mostra com el nostre pagès depenia de la seva dona Rosa; de tota manera, també sembla que no acaba de refiar-se del tot d'ella.

L'Anton només trià un marmessor: la seva dona. Volia ser sepultat a la capella dels Dolors, però els funerals i misses quedarien a la disposició de la seva muller. Quan ell morís, la Rosa quedaria usufructuària i llavors hauria de fer inventari "de tots mos bens y dels que foren de Pere Ribera, prebere, quondam, mon germa" (notareu que ja no es parla del Lluís). Mentre la Rosa no es tornés a casar, "de dit Inventari y Administracio no sia tenguda en donar compte". En principi, ella no podria vendre res; sí que ho podria fer "per pagar lo dot á las fillas [si] no tingues altre medi, perque entones podrá vender terra á carta de gracia tant solament". Si la Rosa es tornava a casar, "en est cas vull que del dit Inventari y administracio donie compte â la Persona eligitá la justicia per curador de mos fills y hereu baix escrit, al qual privo de la administracio de dits beneficis á tenir vint y sinch anys cumplerts". Sembla com si es malfiés una mica de la influència que la seva dona pogués tenir sobre el seu fill gran.

En molts aspectes, el testament de l'Anton es basa en el del seu difunt germà Pere. Potser es van barallar al seu moment, però en tot cas ara ha canviat d'opinió sobre aquell document. O tal volta li van fer veure que havia d'acatar-lo tàcitament, malgrat tot l'humiliant que hagués estat per a ell. És força probable que l'Anton hagués estat avisat que el testament del Lluís no era vàlid i que calia posar en plena vigència el del Pere, que era el bo. Per això les referències sobre aquest sovintegen al document de l'Anton; sempre, això sí, amb una voluntat de millorar-lo i complementar-lo.

Per ex., als seus fills cabalers els llegà, com a drets de llegítima, les 100 lliures que ja va disposar el rev. Pere i, a més, 10 lliures. Que aquell "maná que mas fillas [les de l'Anton, és clar] se acomodesen segons les forsses de sos bens"? Doncs ara l'Anton disposà que "dels dits bens y dels meus" es donessin a les seves filles Maria Teresa (d'11 anys llavors), Casilda (de 9 anys llavors) i altres (només pot ser l'Antònia, de 3 anys), quan es casessin, un dot a cadascuna de 200 lliures i roba. El rev. Pere va preocupar-se ben poc de les nenes, però és evident que l'òptica de l'Anton era força diferent, perquè per alguna cosa n'era el pare.

Instituí hereu el seu fill gran Pere (el que anava per capellà), "ab los mateixos vincles que lo instituí dit quondam Pere Ribera, prebere, mon germa, en son testament". Nova referència literal al document del 1729, prescripció notarial segurament, donades les circumstàncies de la casa. L'Anton no es va ni plantejar que el Pere pogués ser eclesiàstic. Si l'hereu moria sense fills en edat de testar, llavors ho seria el fill o filla que vingués a continuació, sempre amb preferència dels mascles sobre les femelles, com era la norma habitual.

El document fou fet a l'estudi del notari, no pas a la casa de l'Anton. I el va fer amb un notari diferent al dels seus germans. No volia que la seva dona hi posés el nas? ¿Havia de fer-se legalment així per tancar d'una vegada per totes l'embolic successori? Tosc pagès, l'Anton no el va firmar, perquè no sabia escriure.³³

Ho va fer bastant bé, el nostre home. Sense renunciar als drets que, legalment o no, li atorgava el testament del Lluís, va recollir la necessària vigència formal del testament d'en Pere. Però va "suavitzar" aquest i el va adaptar als interessos de tothom. Va fixar l'usdefruit de la Rosa, va fixar els dots de les nenes, va millorar els drets dels cabalers, va mirar de protegir l'herència del fill gran, no va obsessionar-se imposant limitacions i obligacions (exceptuant el cas de la seva dona). Malgrat ser un home gris, l'Anton va demostrar sentit pràctic i sentit de justícia familiar.

Exactament un any després d'haver testat, l'Anton Ribera traspassà (òbit del 6 de gener de 1743). Va morir amb 69 anys i deixava enrera una vida sens dubte dura, tant pel que degué treballar com per l'ambient familiar en què va viure. Segurament va haver d'aguantar moltes humiliacions. Més d'un cop he pensat si no era un simple, una persona de limitat nivell, però el que va aconseguir entre els anys 1735 i 1742 no m'encaixa en aquesta imatge. Certament, deixava la casa amb algunes urgències econòmiques, però ell ens hauria contestat que els responsables d'això van ser uns altres i que la cosa ja venia de molt lluny. En canvi, hauria presumit del fet que deixava sis fills vius, un balanç enormement positiu per a la Tàrrega del moment. Havia assegurat la pervivència de la casa, en definitiva. I no oblidem que va reconduir i clarificar l'enrenou de l'herència familiar, que prou degué preocupar-lo i que exigia un estudi legal.

S'ENCETA UN NOU CAMÍ

Després de la mort de l'Anton, l'heretat consta a nom del fill gran d'aquest, en Pere Ribera i Gassó, tot i que el xicot encara no tenia vint anys i havia d'estar a les ordres de sa mare Rosa, usu-fructuària. En aquells anys centrals del decenni dels '40, a aquest jove el consideraven, a tots els efectes, un eclesiàstic. El noi, però, va donar un tomb espectacular a la seva vida l'any 1746 i va decidir que això de ser capellà no era per a ell. Decisió radical, poc habitual en èpoques passades. Va ser una lliure decisió seva o la va prendre pressionat per sa mare? Va ser deguda a una crisi de vocació? Va sortir del sacerdoci per amor? Ho va fer per interessos econòmics?

Sabem que la situació econòmica dels Ribera, rosegada pels pagaments i despeses fixes des de feia dècades, havia acabat per esdevenir força delicada l'any 1746. Tant, que el 20 d'octubre la vídua Rosa es va haver de vendre part d'una finca. Legalment, no podia fer-ho, però va demanar permís al tinent de corregidor de la vila i, finalment, li van concedir la gràcia, atesa la necessitat de diners que tenia: seguia devent als creditors censalistes, devia una mula i havia de fer prosseguir els estudis de lleis al seu fill gran Pere, clergue. El noi era l'esperança de la casa, però de moment no generava ingressos, només despeses. Si no venia terra, deia la vídua Rosa, no podia vendre res més. El to del document notarial és quasi desesperat. La dona va demanar el permís per fer aquella venda –prohibida, com sabem, pels testaments– en diverses ocasions entre els dies 14 i 18 d'octubre de 1746; al 18 li fou concedit i dos dies després s'efectuava la venda de la finca per via legal.

Es va fer a subhasta i la va guanyar el rev. Ramon Terés, prevere, doctor en drets, de Tàrrega. Però no a títol personal, sinó a nom de la Sra. Francesca Roig, que vivia a la vila i que era la muller

del Sr. Miquel Vaquer, ajudant major del Regiment d'Aragó, el qual nogensmenys vivia a la ciutat colonial de Cartagena d'Índies. El preu, al més donant, va ser de 150 lliures; la finca, sens dubte, valia bastant més. Això sí, era una venda a carta de gràcia. Com s'ha dit, no va ser venuda una finca completa, sinó tan sols una part d'una finca més gran. La part venuda, 1 jornal i 6 pórques, era de reg i pertanyia a la partida de Cercavins; era la millor terra dels Ribera i hi havia plantades set moreres, un noguer i una tira de vinya; a més, hi havia una bassa per al cànem. El document reproduceix la taba de la subhasta, la qual, entre altres coses, indicava que el comprador hauria de pagar en diner en efectiu i es faria càrrec del cadastre, el salari de l'acte, el paper segellat i el salari del corredor. El guaret pendent de la finca venuda quedava a favor de la compradora. Si els Ribera redimien la venda i tornaven a comprar la finca, haurien de pagar, a més a més, el fruit que hi hagués pendent de collir i les millores que s'hi haguessin fet. El document fou firmat per en Pere, el fill de la Rosa, car aquesta no sabia escriure.³⁴

Indubtablement, aquell 1746 va ser un any ben difícil per als Ribera del carrer de la Font. Tota la vila degué anar plena d'aquella venda a subhasta i de les dificultats econòmiques de la casa. Encara més plena degué anar de la decisió d'en Pere de deixar la carrera sacerdotal i programar el seu immediat casament. I, al damunt, el mes de novembre (òbit del dia 16) moria sa germana petita Antònia, que tenia 8 anys. Un cop ben fort, potser un senyal del cel en una interpretació supersticiosa. Però en Pere no s'immutà per això. Encara no feia dos mesos de la mort de sa germaneta, que ell ja es casava.

El 6 de gener de 1747, amb 20 anys, maridava Margarida Sàrries, una noia que potser també tenia pressa a casar-se, perquè era òrfena de pare i sa mare s'havia remaridat. El Pere Ribera consta com a professor de lleis en aquest casament. Més endavant constarà com a doctor. Clarament, el xicot aprofità els estudis rebuts per situar-se amb una bona posició a la seva vila. Ell i el seu germà Anton clouran la crisi de la casa, treuran els Ribera de la classe mitjana targarina i els situaran en la classe alta. No ho degueren tenir gens fàcil, però, car tot sembla indicar que la casa estava en una situació molt i molt delicada en aquells anys i, a més, esperava a la cantonada el dolentíssim període 1748-54, un dels més crítics de l'antic Urgell.

Els Sàrries no eren de Tàrraga, tot i que sembla que la Margarida hi vivia. Eren de Muller, del bisbat d'Urgell. El pare de la Margarida es deia Ramon, era pagès i ja era mort en casar-se la noia; la mare era Engràcia i, com ja ha quedat dit, s'havia remaridat.

El primer fill del Pere i la Margarida va ser batejat el 13 de desembre de 1747. No hi ha, doncs, embaràs pre-nupcial que precipiti el casament. Les urgències d'aquest venien d'un altre cantó.

Com a advocat i persona respectable, en Pere Ribera i Gassó va marcar època a la Tàrraga de la segona meitat del segle XVIII i els seus descendents van recollir aquesta situació de preeminència local. Un fill seu, el Dr. Pere Ribera i Sàrries, va ser prevere i beneficiat de la parròquia, tot seguint la tradició religiosa de la casa i abraçant l'estat a què el seu pare havia renunciat. Bon escriptor –però desordenat–, absolutista i d'un catolicisme ultrancer, mossèn Pere ens va deixar unes interessantíssimes notes històriques sobre el període 1810-40, conegudes de fa molt temps i acabades d'editar, en una molt escaient iniciativa i excel·lent nivell, per l'amic Gener Gonzalvo.³⁵ El to combatiu i la ideologia extrema del capellà Pere aquell primer XIX no crec que siguin només una conseqüència de la defensa dels seus interessos corporatius, amenaçats pel liberalisme i el canvi dels temps; pot haver-hi al darrera tota una herència familiar de conservadorisme i religiositat tancada.

El futur de la nissaga Ribera a Tàrraga es va també assegurar amb el casament, l'any 1757, del segon fill de l'Anton i la Rosa, l'Anton Ribera i Gassó. Aquest es va casar als 29 anys, bastant més gran que son germà Pere. La núvia va ser Isabel Vallés i Segarra, de 25 anys, filla d'una família de saboners de Tàrraga que, si no era rica, almenys estava ben assentada. Els Vallés vivien al mateix carrer de la Font. Un fill d'aquest matrimoni, Anton Ribera i Vallés, va ser també doctor en drets,

confirmant la total inclinació dels Ribera, antics pagesos, per l'activitat jurídica en aquell segle XVIII. Aquest Dr. Anton Ribera i Vallés va ser tota una personalitat a la Tàrrega del canvi de segle. El baró de Maldà, que visità la vila durant uns dies el mes de setembre de 1794, ens descriu al seu diari: "lo Doctor Anton Ribera, gordillonet y rodenxonet de cara, com sol estar sempre, y de humor jovial, com acostuma". Un germà seu, Ramon Ribera, era capellà de Tàrrega. Com podem comprovar, la via religiosa havia rebrotat amb força en aquesta nissaga. Aquell 1794, els germans Anton i Ramon Ribera van acompanyar sovint el baró de Maldà i, pel que ens diu aquest, sabem que es barrejaven amb la flor i nata de la societat targarina del moment, els Perelló, els Çanou, els Cisteró, els Sobies-Boatella.³⁶

Els Ribera del carrer de la Font ofereixen un bon exemple de com determinades famílies pageses s'enlairaven socialment durant l'antic règim: a base de tenacitat i força de voluntat. Ens deixen entreveure els conflictes familiars interns d'una casa, sempre difícilíssims de copsar per a l'historiador. Exemplifiquen aquelles famílies urgellenques (que també n'hi havia) que, globalment, van saber resistir i superar les crisis, habituals i dures als temps pretèrits. Confirmen novament una cosa que s'ha de repetir més sovint del que es fa: les capes mitjanes i benestants de l'antiga societat fornien molts individus a la casta sacerdotal, en especial a la de *la pròpia població*. Alhora, els Ribera són una nissaga original en algunes coses. Ho són pels curiosos arranjaments familiars que efectuen i pel comportament dels seus membres durant la primera meitat del set-cents. I ens demostren com, antigament, els capellans també podien ser hereus, i hereus ben pagats de si mateixos.

1. Com que es basa en fitxes elaborades en la reconstrucció familiar de la vila i en altres fitxes elaborades a partir de la documentació econòmica, no citaré puntualment els registres parroquials ni els cadastres. Les dades les tinc agrupades i relacionades en totes aquestes fitxes i una citació minuciosa dels diversos individus o aspectes econòmics no faria altra cosa que recarregar l'article.
2. APT, *Llibre d'òbits 1605-1730*, foli 9. Cal recordar que aquest volum inclou també algunes llistes de confirmacions dels anys 1614-23.
3. Per ex., l'any 1680, amb motiu d'una polèmica entre la vila i el Sr. Perelló per un cobert que aquest volia construir, encara parlen de "la casa de Francesch Ribera". AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1670-1683*, ff. 52v.53. La casa dels Ribera quedava davant per davant de la part del darrera de cal Perelló.
4. AHCT, f.m.T., *Llibre de Cerimònies 1618-1666*, ff. 179-180.
5. Si va fer alguna cosa, la va haver de fer entre els anys 1655 i 1669, en què manca el llibre de-consells, però altres documentacions locals d'aquest període que hem consultat tampoc no el fan aparèixer.
6. Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons Notarial, Tàrrega, NII 16, Bonaventura Meià, *Manual 1661-1664*, foli 22-22v.
7. Al seu moment, també en Francesc es va poder casar igual de jove.
8. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1670-1683*, foli 145.
9. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 16, Francesc Colom, *Manual 1681-1682*, ff. 87v. i 88.
10. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 16, Francesc Colom, *Manual 1682-1683*, ff. 183v.-185.
11. Podria ser que en tingués alguna altra en termes veïns, com el d'Ofegat, però no puc afirmar res de segur en aquest sentit. Un segle després, els Ribera que estem tocant tenien dues finques bastant grans al terme d'Ofegat; les tenien ja el 1704?
12. MIRÓ, Ramon, "La confraria de St. Esteve a Tàrrega", *Urtx*, núm. 3, 1991, pàg. 160.
13. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1684-1698*, foli 63v. (60v. segons una altra numeració).
14. *Ibid.*, foli 193.

15. *Ibid.*, foli 209v.
16. *Ibid.*, foli 410v.
17. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1698-1715*, foli 100. El Sr. Perelló, ¿tenia por que, si els Ribera alçaven, li prenguessin una mica de sol al jardí?
18. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 21, Ramon Terés, *Manual 1710*, folis 126-130v.
19. AHCT, f.m.T., full solt col·locat dins el *Llibre de Consells 1698-1715*.
20. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 21, Ramon Terés, *Manual 1711*, foli 26-26v.
21. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1698-1715*, foli 390. Fixem-nos que són els capellans de la casa els qui passen al davant per cobrar el valor del carro perdut. Ni el Josep ni després l'Anton, els pagesos, no sembla que comptin per a gran cosa en aquest afer. Ni en altres. Els germans preveres semblen molt més decidits en tot (especialment, en Pere).
22. *Ibid.*, full volander a l'interior del volum.
23. Arxiu Històric de Lleida, Cadastres, caixa de documentació diversa sobre Tàrrega dels segles XVII, XVIII i XIX, expedient solt.
24. AHCC, F. Not., Tàrrega NII 22, Ramon Terés, *Manual 1723*, ff. 104v.-106v. Mossèn Pere vol esperar a haver segat per pagar. De cap manera no vol fer-ho abans de la primavera. No us diu alguna cosa, això?
25. AHCC, F. Not., Tàrrega NII 22, Marià Terés i Mateu, *Testaments 1725-1761*, ff. 18-20v.
26. Espero no ser objecte de les ires d'alguna feminista pel que ara diré, però dóna la impressió que en Pere ho va enfocar tot per evitar, com fos, que la Rosa Gassó pogués controlar algun dia la casa. ¿Potser la Rosa s'havia casat amb l'Anton buscant precisament això? A cal Ribera hi havia dos capellans, l'Anton la doblava en edat... ¿No sembla insinuar això un "càlcul" egoista per part d'ella en casar-se? ¿Va veure el Pere aquest hipotètic càlcul i va voler "revenjar-se" de sa cunyada?
27. AHCT, f.m.T., *Llibre de Registre 1732-1737*. El qualifiquen de pagès i li donen 50 anys, quan ja en tenia més de 60.
28. L'any 1740, l'Anton i la Rosa tindran un altre fill mascle, però aleshores no li posaran Lluís. L'oncle ja havia mort...
29. El 1736, en parlar de les finques que eren a nom del prevere Lluís Ribera, el cadastre indica: "*Las dichas piessas de tierra las haze conrear el mismo â expensas proprias*". Així, doncs, son germà Anton devia ser un parcer una mica especial... No podem pronunciar-nos d'una manera exacta sobre l'arranjament econòmic que tenien establert els germans Ribera, ni en aquesta època ni abans. Per cert, que en aquests cadastres del 1736 i 1737 l'Antoni Ribera (a) "Galana", parcer, consta que té 52-53 anys, quan en realitat en tenia 63-64.
30. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 22, Marià Terés i Mateu, *Testaments 1725-1761*, foli 99-99v.
31. La vaig estudiar una mica a la meua tesi doctoral, inèdita, *Demografia i societat de Tàrrega durant l'antic règim*, Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, 1987, volum I, pp. 270, 293, 304-307.
32. AHCT, f.m.T., *Llibre de Registre 1741-1742*, ff. 46-48v. i 98-99v. del 1742. Quatre testimonis de Tàrrega van autenticar tots els articles del document.
33. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 25, Pere Vila i Coll, *Testaments i inventaris 1738-1780*, foli 5-5v.
34. AHCC, F. Not., Tàrrega, NII 28, Antoni Terés, *Manual 1745-1746*, folis 158-160v. Ni a les estimes del 1704 ni al cadastre del 1716 no constava que la finca regada de la partida de Cercavins fos tan gran, tingués bassa i estigués tan plantada.
35. "Una crònica de Tàrrega poc coneguda: el manuscrit del Dr. Pere Ribera (1810-1840)", *Urtx*, núm. 4, 1992, pp.153-166. És curiós de constatar que va ser prior de la Congregació dels Dolors. Tots els Ribera del carrer de la Font sembla que tingueren, sense excepció, una gran devoció a la Verge dels Dolors.
36. AMAT, Rafael d' (baró de Maldà), *Viatge a Maldà i anada a Montserrat*. Edició a cura de Margarida Aritzeta. Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, pp. 62-80.